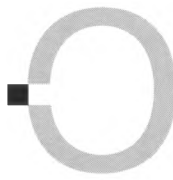

LIPANJ 2000. U KARLOVCU: O INDUSTRIJSKOM NASLIJEĐU HRVATSKE

Igor Čulig
 Gradski muzej Karlovac
 Karlovac

vogodišnji Karlovački lipanj otpočeo je, nadajmo se, proces sustavnog istraživanja industrijskog naslijeđa Hrvatske. Priređena su obuhvatna događanja: održan je prvi hrvatski simpozij na tu temu, predstavljena je prva industrijsko-arheološka knjiga o jednom domaćem spomeniku, priređene su izložbe s panoramom industrijskog krajolika ali i s izvjesnim tezama o mijenama njegova identiteta, kao ishodištem za njegovu buduću kulturnu eksploataciju. Zaključci karlovačkog okupljanja trebali bi pronaći potporu na svim relevantnim mjestima i otpočeti već poprilično zakašnjelu preobrazbu industrijskog segmenta našega kulturno-povijesnog krajolika.

Simpozij

20. i 21. lipnja 2000. održan simpozij pod naslovom "Grad za 21. stoljeće", u organizaciji Društva arhitekata, građevinara i geodeta Karlovac, ugošćen u dobro posjećenoj dvorani Hrvatske gospodarske komore. Tema simpozija bilo je industrijsko naslijeđe Hrvatske, a njegov naslov najavio je osnovnu tezu organizatora: motivi industrijskoga krajolika postat će raspoznatljivi kao kulturna dobra novog stoljeća – inscenacija odvijanja suvremenog života koja je stekla novi identitet – pored, onkraj pa i suprotno od prvotne, posve utilitarno-proizvodne namjene.

Dvodnevni je simpozij okupio uposlenike konzervatorskih odjela, muzeja i sveučilišta. Strukovno je bio baziran ponajviše na arhitekturi, muzeologiji i povijesti umjetnosti. Shvatljivo je, naravno, da je sama tema zahtijevala i drukčije inženjerske profile: no tu se valjalo suočiti s velikom mjerom strukovne nepovezanosti koja čini prezentnost hrvatske situacije – stoga je vjerojatno i shvatljivo oklijevanje organizatora da u naslovu istakne *industrijsku arheologiju* kao metodologijsko opredjeljenje. Učinili su to, ipak u stanovitoj mjeri, neki od sudionika skupa koji su nadjenuli taj atribut svojim predavanjima. Koraci prema sintetičnosti ostali su, shvatljivo, stidljivi. Čuli su se brojni vrijedni radovi s težnjom da teorijski definiraju situaciju industrijskog naslijeđa i izlože opcije njegova kulturološkog korištenja, kao i oni koji su donosili panoramu regionalnih spomenika. Činjenica da je literatura u ovom području u Hrvatskoj gotovo nepostojeća dala je gotovo svim plasiranim podacima svježinu novosti – bit će to ujedno i grada za najavljeni zbornik u nakladi DAGGK. Nadajmo se

da će time biti stvoren i stanoviti izdavački format koji će ubuduće privući i one struke koje nisu bile zastupljene na ovom simpoziju.

Događanja prvog dana otpočela su izložbom *Industrijsko naslijeđe u Hrvatskoj* u kojoj je ocrtana panorama reprezentativnih primjera iz Splita, Osijeka, Trogira, Duge Rese, Zagreba, Belišća i Karlovca.

Uvodničari predavanja bili su predsjednica DAGGK-a Mirjana Goršić i pomoćnik ministra kulture Miljenko Domjan. Niz je otpočeo teoretskim razmatranjima mr. sc. Ljiljane Šepić (Industrijsko naslijeđe u Hrvatskoj u kontekstu europskog naslijeđa), dr. sc. Tomislava Premerla (Umjetnička vrijednost industrijskog naslijeđa), dr. sc. Ive Maroevića (Muzealizacija industrijske baštine kao kulturni resurs) i Igora Čuliga (K estetici industrijskog naslijeđa). Uslijedila su panoramska izlaganja koja su obuhvatila i naredni dan: mr. sc. Biserke Bilušić Dumbović i Brankice Petrovi te Branke Križanić (Duga Resa), Mirjane Goršić (Karlovac), dr. sc. Stanka Pilpovića (O svjetionicima na obali), Sandi Bulimbašić (Trogir), Latice Tomašić (Split), Marijane Bradanović (Rijeka), Grgura Marka Ivankovića (Osijek), Zdravka Živkovića (Belje), mr. sc. Žarka Španičeka (Belišće). O Zagrebu su govorila predavanja dr. sc. Darje Radović Mahečić, mr. sc. Biserke Dumbović Bilušić i Krešimira Galovića.

Za sudionike simpozija nakon prvog dana predavanja organiziran je i obilazak najznačajnijih mjesnih spomenika industrijskog naslijeđa, poput Tvornice potkivačkih čavala Mustad Karlovac, Pamučne industrije Duga Resa, Hidroelektrane Ozalj i TS Ilovac. Nakon drugog dana predavanja uslijedio je okrugli stol na temu *Preobrazba industrijskog naslijeđa u novu urbano-pejzažnu scenografiju*, u kojeg su se uključili i neki promatrači simpozija, poput K. Penezića i I. Rogine te M. Mužar, ravnateljice karlovačkog Konzervatorskog odjela. Zaključak simpozija usredotočio se na primarna pitanja registracije i zaštite: predloženo je oformljenje

Ljepota industrijskog gesamtwerksa: odjel za šiljenje potkivačkih čavala sadrži originalno patentirane strojeve iz prvog desetljeća 20. stoljeća i prvorazredni je spomenik tehnikalija - još i danas koristi jedinstvenu obrtnu silu prijenosnih kola i remenica.

© Fototeka Gradskog muzeja Karlovac

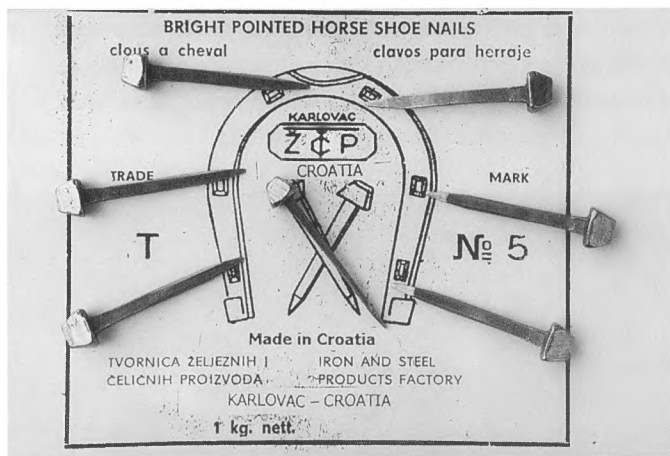
Dojmljiva ciglena arhitektura Mustadove tvornice potkivačkih čavala u Karlovcu čuva svoje srednjeeuropsko-skandinavsko rodoslovlje: ekspresivna pozornica kapitalizma i stroge funkcionalne organizacije između svjetskih ratova
© Fototeka Gradskog muzeja Karlovac

Radne grupe kojoj valja raditi na definiranju jedinstvenog sustava kriterija u tu svrhu, ujedno promičući i ideju primjerenog udjela industrijskog naslijeđa u općem kulturno-urbanom krajoliku 21. stoljeća.

Među odjeke simpozija bilježimo i opciju koju razmatra Strojarsko veleučilište u Karlovcu: profiliranje nastavnog programa za inženjera - industrijskog arheologa, stručnjaka koji bi djelovao upravo na kulturološkom području. Time bi se eliminirao i jedan od najočitijih nedostataka sadašnjeg hrvatskog zaštitarstva baštine – nedostatak inženjerskih profila za segment tehničke baštine.

Knjiga

21. lipnja 2000. u Velikoj vijećnici Grada Karlovca predstavljena je knjiga u nakladi DAGGK - Biblioteka Psefizma: *Karlovački proizvod za 5 kontinenata – Karlovačka*

Industrial design: arhaično proizvedeni arhaični proizvod - čavao za potkivanje konja – karlovački proizvod koji se izvozi na 5 kontinenata 70-ih godina otkrio ih je Dušan Džamonja – pronaći ćemo ih kao gradivi element njegovih skulptura: neke je profile u tu svrhu i uvećao.
© Fototeka Gradskog muzeja Karlovac

tvornica potkivačkih čavala. Karlovački autori – M. Basar, I. Baić, I. Čulig, M. Goršić i A. Pavić – u knjizi predstavljaju tvornicu potkivačkih čavala, kuriozitetno i arhaično postrojenje koje i danas radi po tehnologiji neizmijenjenoj od 20-ih godina 20. stoljeća, proizvedeći čavle za potkivanje konja, magaraca i deva. Okušavši se u sintezi, tvornicu su opisali kao sustav spomeničkih vrijednosti koji čine arhitektura, infrastruktura unutarnjeg prometa, instalirana strojna linija, pomoćni strojevi i alati, materijali kulture rada i sam proizvod – potkivački čavli. Uz to se nastojalo odrediti relevantni europski i hrvatski kontekst naslijeđa u koji se tvornica ubraja, ali i sve relevantne mijene identiteta i kulturološkog značaja koje valja definirati kao polazište za opciju *in situ* muzealizacije i kulturološke eksploatacije kompleksa.

Izložba

21. lipnja otvorena je izložba *Karlovačka tvornica potkivačkih čavala* u prostoru Gradskog muzeja Karlovac, čiji su autori Igor Čulig i Mirjana Goršić. U izložbi je ugrađen video zapis Dalibor Martinisa *Oda stroju*. Autori izložbe tražili su posve određeni pristup spomeniku, koji se upravo i nadao iz izložbe kao specifičnog medija, što ga ne mogu nadomjestiti knjiga ili filmski zapis – a koji također omogućava dimenziju koja eventualno može promaći i u sučeljavanju sa samim spomenikom. Cilj je predstaviti tvornicu kao ambijentalno okruženje specifične, estetske energije – svojevrsni gesamt-kunstwerk u kojem konvergiraju oblici i zvukovi koji su toliko utjecali na avangardnu scenu svojeg doba, pojavivši se isprva kao svojevrsni “nusproizvod” nove tehnologije. Ova “Duchampovska” mijena konteksta okušana je upravo na spomeniku iz doba suvremenog stvaralaštva velikog avangardnog umjetnika a postav uključuje originalne artefakte, spomenuti video D. Martinisa, ulje na platnu Marijana Detonija (s motivom iz “Mustadove” tvornice) i perspektivu glavne “hale” Tvornice, prema kojoj je iluzionistički orijentiran i raspored artefakata ispred nje.

Summary

June 2000 in Karlovac: Croatia's Industrial Heritage

A number of events organised in Karlovac were aimed at initiating a process of systematic research into the industrial heritage of Croatia. The first Croatian symposium on the theme “A City for the 21st Century” was organised, the first industrial and archaeological book was presented that deals with a Croatian monument “A Product from Karlovac for 5 Continents – The Karlovac Hobnail Factory”, and an exhibition was presented named “The Karlovac Hobnail Factory”. The conclusions of the gathering in Karlovac should receive support from all relevant institutions in order to finally begin the transformation of the industrial segment of our cultural and historical landscape.